

Буудайбекова Эльнура Шейшенбековнанын “Кыргыз жана араб тилдериндеги анималисттик фразеологизмдердин семантика-структуралык табияты” деген темада 10.02.20 - тектештирме-тарыхый, типологиялык жана салыштырма тил илими адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациясына илимий жетекчиси филология илимдеринин доктору, профессор Б. Ш. Усубалиевдин

ПИКИРИ

Өткөн кылымдын токсонунчу жылдарынан тартып өлкөбүздө коомдук-саясий зор өзгөрүүлөр болуп, өнүгүүнүн жаңы нугуна түшкөнүбүз белгилүү. Бул жагдай бизге дүйнө дарбазасын ачып, башка өлкөлөр менен ар кандай алака-катышта болууга шарт түзүп отурат; мындай өлкөлөрдүн бирине араб өлкөлөрү кирет. Карым-катышта болгон өлкөнү бардык тармак боюнча таанып-билүү талабы өзүнөн өзү келип чыгат, мунсуз телегейи тегиз алака-катыштын болушу да мүмкүн эмес. Бул – маселенин бир жагы. Экинчиден, башка бир тилди өздөштүрүү өз тилиңди да терең билүүгө жол ачары бышык. Мына ушундай коомдук, турмуштук зарылдык менен муктаждык эне тилибизди башка тилдер менен салыштырып изилдөө талабын коюп отурат.

Изденүүчү Э. Буудайбекованын кандитаттык иши кыргыз жана араб тилдериндеги анималисттик фразеологизмдерди салыштырып иликтөө аркылуу эки тилдеги жалпылыктар менен айырмачылыктарды ачып берүүгө арналган алгачкы эмгек болуп саналат. Муну менен катар фразеологизмдер боюнча тактоону, тереңдетип изилдөөнү талап кылган теориялык маселелер да жок эмес, бул жагынан алганда, Элнуранын иши фразеологизмдер теориясын байытууга да өз үлүшүн кошору шексиз.

Фразеологизмдер лингвистикалык универсалдуу кубулушка киргени менен, алардын ар бир улуттун өзгөчөлүгүн таасын көрсөтүүчү белги,

касиеттери да арбын, бул өзгөчөлүгүнө байланыштуу фразеологизмдерди улуттук кубулуш катары карап жүрөбүз. Изилдөө жагына келсек, кыргыз тил илиминде фразеология тил илиминин өзүнчө бир салаасы, тармагы катары каралып, өткөн кылымдын 60-жылдарынан бери эле иликтенип келе жатат. Ал эми араб тил илиминде аталган кубулуш өз алдынча тармак катары иликтенбестен, көркөм сөз каражаты катары стилистикада караштырылып келаткандыгын көрөбүз, айтор изилдениш деңгээли боюнча фразеологизмдер эки тилде эки башка абалда турат.

Изденүүчү Э.Буудайбекова дал ушул жагдайды эске алып, фразеологизмдер боюнча өзгөчө бир терең даярдыктан өтүшү керек эле, бул милдетти ал талаптагыдай аткара алды. Экинчи бир олуттуу маселе: фразеологизмдер улуттук кубулуш болуп жаткан соң, эки элдин тарыхы, маданияты, дүйнө таанымы, салт-санаасы, географиялык жашоо шарты, жашоо ыңгайы менен жакшы тааныш болууга тийиш. Изилдөө процессинде Э. Буудайбекова мындай орчундуу жагдайды да көңүл чордонуна чыгарбагандыгын көрөбүз.

Иште эки олуттуу маселе: 1) эки тилдеги фразеологизмдердин структуралык, 2) семантикалык жалпылык менен айырмачылыктары конкреттүү тилдик фактыларга терең жана ар тараптуу талдоо жүргүзүү аркылуу чечилишке ээ болду. Жалпылык менен айырмачылыктардын себеп-өбөлгөлөрү ынанымдуу далилденди. Изилдөөнүн илимий жана практикалык мааниси жетишерлик деңгээлде ачылып берилди. Атайы баса белгилей кетчү нерсе: изденүүчү теориялык чоң даярдыктан өтүү менен гана чектелип калган жок, эки тилден тең бай фактылык материалдарды жыйноого, жыйналган материалдарга коюлган максат, милдеттерге карай ар тараптуу иликтөө жүргүзүүгө жетише алды. Айтор изденүүчү иште аркалаган максат, милдеттерин толук жүзөгө ашыра алды деп эсептеймин.

Андыктан мен, илимий жетекчи катары, изденүүчү Э. Буудайбекованын 10.02.20 - тектештирме-тарыхый, типологиялык жана

салыштырма тил илими адистиги боюнча “Кыргыз жана араб тилдериндеги анималисттик фразеологизмдердин семантика-структуралык табияты” аттуу кандидаттык ишин коргоого сунуш кылмакчымын.

Филология илимдеринин доктору,

профессор

Б. Ш. Усубалиев

